

**PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
NA ODRESTAUROWANIE WNĘTRZA KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO
POD WEZWANIEM ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA
W ŁEKNIE**

Osieczna 2023 r.

**PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
NA ODRESTAUROWANIE WNĘTRZA KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO
POD WEZWANIEM ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA
W ŁEKNIE**

- 1.0 KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU :** rzymskokatolicki kościół parafialny pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łeknie
DATOWANIE, AUTOR PROJEKTU: budowla późnogotycka z połowy XVI wieku, autor nieznany.
LOKALIZACJA / MIEJSCE PRZECHOWYWANIA: Kościół parafialny pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łeknie, ul. Poprzeczna 3 62-105 Łekno
USYTUOWANIE: kościół położony w centrum wsi, na wzniesieniu w kierunku północnym od rynku
NR WPISU DO EWIDENCJI ZABYTKÓW: nr rejestru AK-I-11a/253 z dnia 10.03.1933 r.
WŁAŚCICIEL/ UŻYTKOWNIK: Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łeknie
ADMINISTRATOR: ks. Marek Rerek proboszcz parafii
TECHNIKA; budynek murowany z cegły i kamienia, wewnątrz otynkowany
WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE LUB RENOWACJE: Kościół w Łeknie gruntownie restaurowano; w XVII wieku, następnie w XVIII wieku, około połowy XIX wieku między innym nadbudowano niskie piętro nad kruchtą, oraz na początku XX wieku, w 1927 r. wykonano wtedy polichromie wnętrza
ZLECENIODAWCA: Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łeknie, ul. Poprzeczna 3, 62-105 Łekno
WYKONAWCA PRAC : Ewa Szydłowska Konserwacja Zabytków ul. Koperkowa 102, 62-064 Plewiska, oraz Joachim Nowacki Konserwacja i Restauracja Obiektów i Przedmiotów Zabytkowych ul. Kościuszki 26A, 64-113 Osieczna.

1.1 DANE O DOKUMENTACJI

Liczba stron tekstu: 53	liczba fotografii : 71
Autorzy dokumentacji :	Konserwator Dziel Sztuki mgr Ewa Szydłowska mgr konserwatorstwa Joachim Nowacki
Data i miejsce wykonania :	Osieczna, lipiec 2023 roku.

2.0 HISTORIA

Miejscowość Łekno w XII wieku była centralnym gruntem ziemi pałuckiej. Pierwotnie był to gród książęcy z osadą podgrodową, wzmiankowany w 1136 roku jako kasztelania. Około 1142 roku z inicjatywy arcybiskupa Jakuba ze Żnina, Zbylut Pałuka z Panigrodu sprowadza do Łekna cystersów z Altenbergu pod Kolonią i bogato ich uposaża. Dokument fundacyjny klasztoru zapisany został w 1153 roku i prawdopodobnie w tym czasie rozpoczęła się budowa przez cystersów, dziś nieistniejącego kościoła i klasztoru. W 1331 roku Łekno zostało zniszczone przez Krzyżaków. W 1370 roku wymienione w dokumentach jako miasto. Zniszczone zostało w trakcie pożaru w 1383 roku. Po pożarze miasta, w roku 1396 cystersi przenoszą się do Wągrowca, zapewne z powodu katastrofy budowlanej jaka dotknęła łekneński kościół klasztorny. W 1444 roku zostały potwierdzone prawa miejskie. Łekno było wówczas miastem prywatnym, kolejno stanowiąc własność rodu Pałuków, w XVI wieku Łekińskich, Latalskich, Opalińskich, na początku XVII wieku Szoldrskich, Izbieńskich, XVIII wieku Prądyńskich, w 1 połowie XIX wieku Zerboni'ego di Sposetti naczelnego prezesa Wielkiego Księstwa Poznańskiego w latach 1815-1824. Prawa miejskie utraciło w 1888 roku. Założenie przestrzenne obejmowało prostokątny rynek położony na wysokim wzniesieniu opadającym stromo na zachód w kierunku jeziora, z pozostałych trzech stron otoczone było podmokłymi łąkami ze śladami fosy od wschodu. Na szczycie wzniesienia na północ od rynku wzniesiono kościół parafialny, na południe znajdowało się przedmieście - Polskie Prawo z nieistniejącym już kościołem św. Krzyża fundowanym w 1444 roku, a rozebrany w 1828 roku.

Pierwotny kościół parafialny początkowo drewniany, pw. św. ap. Piotra i Pawła, zapewne fundacji cystersów druga połowa XII wieku lub pierwsza połowa XIII wieku. Obecny zbudowany około połowy XVI wieku z fundacji Nikodema Łekińskiego kasztelana nakielskiego. Kościół wzniesiony miał zostać z materiału pochodzącego z rozbiórki romańsko – gotyckiego kościoła klasztornego. Prace te prawdopodobnie rozpoczęto na początku XV wieku od budowy prezbiterium, w którym jeszcze nie używano kamienia rozbiórkowego. Po przerwie o bliżej nieznaną długości, między innymi przy użyciu klasztornych kamieni, zbudowany został korpus nawowy, około trzeciej ćwierci XV wieku zasklepiono nawy boczne, w pierwszym dwudziestolecu XVI wieku ukończono nawę główną, a nieco później zasklepiono ją wraz z prezbiterium.

Kościół lekneński restaurowany był gruntownie w XVII wieku, następnie w XVIII stuleciu, około połowy XIX wieku, kiedy to między innymi nad kruchtą nadbudowano o niskie piętro, oraz w latach 20 XX wieku, gdzie wówczas wymieniono tynki prawdopodobnie w całym wnętrzu, oraz wykonano polichromię wnętrza kościoła w stylu modernistycznym. Autorem malowideł wykonanych w 1927 roku był Stanisław Smogulecki.

Późnogotycka świątynia z cennym wyposażeniem stanowi przykład fundacji możnowładczej na terenie Wielkopolski oraz świadectwo ciągłości kultu. W formie prawie niezmienionej przetrwała burzliwe dzieje i stanowi cenny przykład architektury gotyckiej w Wielkopolsce.

Ciekawym detalem wnętrza kościoła są różne pod względem formy filary podtrzymujące sklepienia, gdzie nie ma dwóch identycznych. Zagadkę tej różnorodności wyjaśnia miejscowa legenda;

Kiedy rozpoczęto budowę kościoła parafialnego w Łeknie, zatrudniono dwóch braci murarzy. Każdy z nich miał inny pomysł na wzniesienie filarów podtrzymujących kościelne sklepienie. Nie mogąc dojść do porozumienia, zgodzili się, że każdy wzniesie filary wg swojego projektu, a po zakończeniu budowy wierni rozstrzygną, które dzieło przypadło im bardziej do gustu, a zapłatę otrzyma tylko zwycięzca konkursu. Tak też się stało, a decyzja wiernych zaskoczyła wszystkich.

Pomimo kilkakrotnie powtarzanego głosowania wynik zawsze był remisowy. Tym sposobem żaden z braci nie otrzymał zapłaty. Kiedy się uważnie przyjrzymy filarom, stwierdzimy, że faktycznie nie ma wśród nich dwóch identycznych. Miejscowa ludność powtarza jeszcze i taką wersję legendy, że w jednym z filarów miało zostać zamurowane złoto, ale nikt już dzisiaj nie pamięta w którym, a bez rozbiórki filarów nie uda się tego stwierdzić.

wielkopolska.travel/kosciol-w-leknie/

3.0 OPIS OBIEKTU

Łekno – wieś pałucka w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie wągrowieckim, w gminie Wągrowiec, przy drodze wojewódzkiej nr 251. Łekno jest położone nad brzegiem Jeziora Łekneńskiego, na północny wschód od Wągrowca.

Kościół parafialny pw. św. ap. Piotra i Pawła, zbudowany został w środkowej części wsi, położony na wzniesieniu opadającym w kierunku jeziora, na północ od rynku, przy ulicy Poprzecznej.

Wzniesiony w stylu późnogotyckim. Murowany z cegły w układzie polskim z użyciem ciosów granitowych w fasadzie, elewacji południowej i kruchcie. Orientowany. Oszkarpowany, na niskim cokole. Z zewnątrz nie otynkowany, z licznymi regularnymi otworami maculcowymi. Trójnawowy, pseudobazylikowy. Korpus nawowy czteroprzęsłowy, prezbiterium niższe i nieco węższe dwuprzęsłowe, zamknięte poligonalnie. Przy prezbiterium od północy zakrystia od południa dawna kaplica św. Józefa (obecnie pełni funkcję zakrystii). Do wschodniej części nawy południowej przystawiono kruchtę przez którą prowadzi boczny węzeł komunikacyjny, powstała prawdopodobnie z niedokończonej wieży, nad nią niskie nieco cofnięte piętro pełniące funkcję dzwonnicy. Przy fasadzie zachodniej dwie

pięcioboczne wieżyczki komunikacyjne z częścią chóru muzycznego i poddasza, dostępne schodami w grubości muru.

Dachy dwuspadowe z kalenicą, orynnowane, z przypustnicami, nad nawą zamknięte szczytami; od zachodu z sterczynami i iglicą, nad szczytem wschodnim neogotycka wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona ośmiobocznym, ostrosłupowym, murowanym z cegły hełmem z czołgankami i maszkaronami, zakończona iglicą z różą wiatrów i chorągiewką, nad prezbiterium od strony wschodniej zamknięty wielopołaciowo z kutym krzyżem w kalenicy, nad kaplicą dach dwuspadowy zamknięty od wschodu wczesnorennesansowym szczytem wolutowym, nad kruchtą dach kopertowy zwieńczony iglicą z krzyżem i chorągiewką. Na kruchcie szczyt wczesnobarokowy ze spływami na których kamienne rzeźby świętych Jana Nepomucena i Wawrzyńca. Wszystkie dachy kryte dachówką ceramiczną klasztorną. Górne części murów późniejsze, wykonane z nowszej cegły – gzymsy koronujący i fryz dookoła korpusu kościoła. W części prezbiterium dekoracyjny fryz z kształtek ceramicznych. Zewnątrz kościół opięty trójuskokowymi szkarpami, przy prezbiterium jednoskokowymi, opierzonymi dachówką karpiówką, na szkarpach od zachodu i na ścianach zakrystii ceramiczna dekoracja zendrówkowa w kształcie rombów.

Okna ostrołukowe, od dołu częściowo podmurowane, we wschodniej ścianie prezbiterium i fasadzie zachodniej zamurowane, okna kaplicy św. Józefa barokowe o dekoracyjnym wykończeniu, gzymsy okienne profilowane, tynkowane, z zewnętrznymi opaskami.

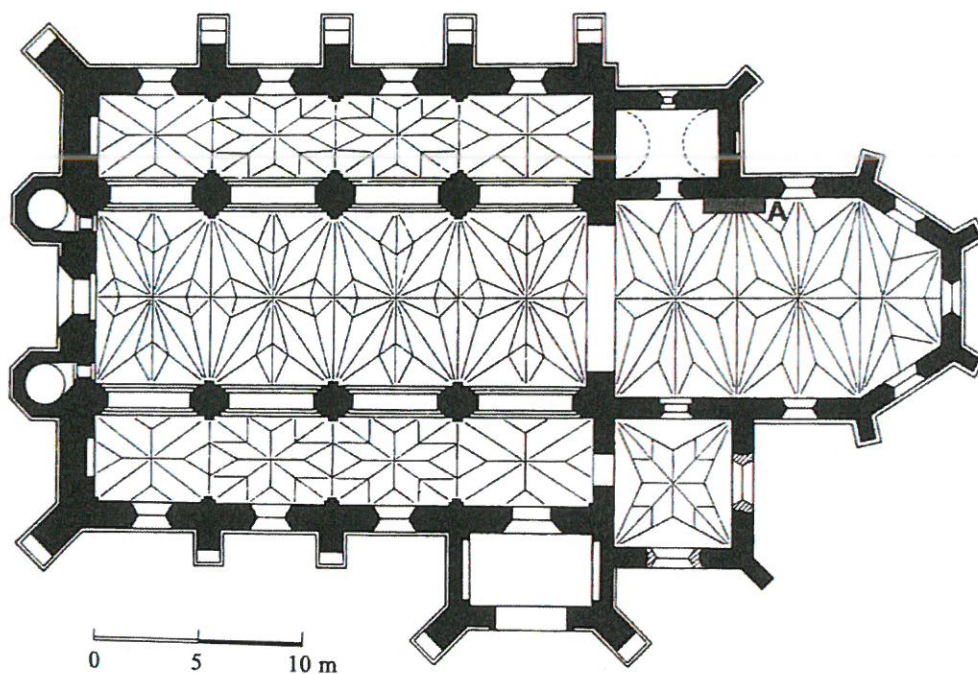
Fasada zachodnia ujęta w dwie narożne szkarpy i dwie pięcioboczne wieżyczki sięgające gzymsu wieńczącego, nakryte kopulastymi hełmami ceglany, w wieżyczkach dekoracyjne blendy. W części przyziemia, na osi fasady, głęboki, ostrołukowy wielouskokowy, portal z kształtki ceramicznej prowadzący do wnętrza, stanowiący główny węzeł komunikacyjny. Nad nim ostrołukowa blenda wielkości okna. Fasada zwieńczona późniejszym, nowszym, monumentalnym neogotyckim szczytem umieszczonym ponad wszystkimi trzema nawami, w górnej partii zamknięty siedmioma ceramicznymi ostrosłupowymi sterczynami murowanymi z cegły, środkowa z iglicą oraz blaszanym kogutem. Ozdobność fasady podkreślono fryzem pasowym, zanikającym pomiędzy wieżyczkami z powodu przeprutego tam niegdyś dużego ostrołukowego okna. Szczyt wschodni skromny, późnogotycki z blendami dwułucznymi.

Wnętrze trójnawowe, otynkowane, pokryte ceramicznymi sklepieniami, z wydzielonym niższym, znacznie jaśniejszym od nawy, zamkniętym poligonalnie prezbiterium, oddzielonym od nawy szerokim polichromowanym łukiem tęczowym. Nawy boczne niższe, otwarte do głównej trzema parami arkad ostrołukowych wspartych na wydatnych, obecnie nieotynkowanych, masywnych, profilowanych, filarach z lizenami, zwieńczonych impostowymi gzymsami, na których wsparto ostrołukowe arkady międzynawowe.

W prezbiterium, nawach i kaplicy św. Józefa sklepienia gwiaździste, w zakrystii kolebkowe. Żebra sklepień tynkowane, w prezbiterium nadwieszane – wtopione bezpośrednio w mur, w nawach spływające na służki. W ścianie tęczowej szeroki ostrołukowy otwór, nad nim krucyfiks barokowy z drugiej połowy XVII wieku. W ostatnim przęśle nawy, empora chóru muzycznego, obejmująca szerokość nawy głównej. Chór muzyczny nowszy wsparty na trzech arkadach z murowaną płycinową balustradą. Otwory okienne ostrołukowe, rozglifione w różnorodny sposób – w prezbiterium i nawie północnej uskokowo, w nawie południowej zwężającym się skosem, tynkowane, okna stalowe przeszklone bezbarwnym szkłem.

Wewnątrz dwa portale późnogotyckie ceglane z kształtki ceramicznej, otynkowane – w kruchcie południowej i w przejściu z kaplicy św. Józefa do prezbiterium. Stolarka drzwiowa stylowa z ozdobną szybką i okuciami. W drzwiach do zakrystii stary zamek. Wyposażenie stanowi ołtarz główny, barokowy z pierwszej połowy XVIII wieku z rzeźbami Piotra i Pawła, Kazimierza i Floriana z pierwszej ćwierci XVII wieku oraz Matki Bożej z Dzieciątkiem w polu środkowym. Dwa boczne późnorenansowe z pierwszej ćwierci XVII wieku prawy z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem w polu środkowym, obrazem Zwiastowania w zwieńczeniu oraz malowaną sceną życia św. Jerzego w predelli; lewy z obrazem św. Anny Samotrzeć w polu środkowym oraz adoracji Dzieciątka w zwieńczeniu. Ołtarz w kaplicy św. Józefa nowy z obrazem św. Rodziny XVIII wiek i Matki Boskiej Śnieżnej z około 1640. Ambona barokowa z 1700 r. Chrzcielnica późnobarokowa, wapienna wykonana na Gotlandii z połowy XVIII wieku. Sakramentarium późnorenansowe z czwartej ćwierci XVI wieku. W prezbiterium nagrobek Nikodema Łeckińskiego, zm. 1576 r. i jego żony Jadwigi z Zebrzydowskich. Powstały w 4 ćw. XVI w. późnorenansowy, piętrowy, wykonany z piaskowca, w architektonicznej oprawie mieści płyty z rzeźbionymi postaciami zmarłych oraz epitafium Josepha von Zerboni di Sposetti, naczelnego prezesa Wielkiego Księstwa Poznańskiego w latach 1815-1824.

Łekno – kościół pw. św. Ap. Piotra i Pawła

Rys. 1 Plan kościoła św. Piotra i Pawła wg J. Kowalskiego

bibliografia:

- Architektura gotycka w Polsce, red. M. Arsyński, T. Mroczko, Warszawa 1995.
 Kowalski Z., Gotyk wielkopolski. Architektura sakralna XIII-XVI wieku, Poznań 2010.
 Małuskiewicz P., Gotyckie kościoły w Wielkopolsce, Poznań 2008.
 Tomala J., Muriwana architektura romańska i gotycka w Wielkopolsce, tom 1, architektura sakralna, Kalisz 2007

4.0 STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Wnętrze nie odnawiane od kilkudziesięciu lat, całość intensywnie zakurzona i zabrudzona z licznymi pajęczynami, co potęguje wrażenie zabrudzenia powierzchni (Fot. 1-4). Płaszczyzny ścian i sklepień miejscowo w złym stanie technicznym (fot.5-6). We wnętrzu kościoła cała powierzchnia ścian, sklepień, detalu architektonicznego, pokryta kilkoma warstwami farb wykonanymi w różnym okresie czasu i różnych technikach. W elementach sztukatorskich np. takich jak sakramentarium zatarty relief przez nawarstwienia farb (fot.7-8). Na powierzchni sklepień i ścian występują miejscowe spękania tynków oraz rozwarstwienia warstw malarskich (fot.9-10). Lokalnie w przyziemiu widoczne miejscowe zasolenie i korodowanie tynków spowodowane przez wilgoć prawdopodobnie podciąganą kapilarnie. Zawilgocenia i zasolenia występują miejscowo w dolnych partiach ścian całego kościoła (fot.11-14). Problem z wykwitami solnymi i zawilgoceniem istnieje zapewne od dłuższego czasu ponieważ w części przyziemia prezbiterium i na ścianie magistralnej nawy północnej wykonano prawdopodobnie w latach po wojennych drewniane ścianki dystansowe na stelażu, obite matą trzcinową i zatynkowane (fot.15-18). Taka zabudowa służyła przypuszczalnie do zamaskowania i odizolowania zawilgoconych murów. W części prezbiterium wyżej wymienione ścianki dystansowe wykorzystane zostały prawdopodobnie do zabudowania blend, ponieważ na łączeniach ścianek dystansowych i muru ceglanego występują dość znaczne pęknięcia tynku w poziomie i pionie, co sugeruje występowanie wcześniej otworów (blend) w ścianie (fot.19-20). Na styku posadzki i murów ceglanych występują ubytki i uszkodzenia powstałe w wyniku prac związanych z remontem i wymianą posadzki (fot.21). W górnej części ścian występuje tynk stylizowany na tynk gotycki – z nie równą, pofalowaną powierzchnią, posiadający zarysowania i lokalnie włoskowate pęknięcia powierzchni (fot.22-25). Miejscowo widoczne są ślady późniejszych wypraw tynkarskich wykonanych zaprawą o innej granulacji. Pod parapetami okien występują miejscowo plamy i ubytki ostatniej powłoki malarskiej, jest to skutkiem starych zacieków spowodowanych dużą kondensacją pary wodnej (fot.26). Sklepienia i ściany miejscowo na powierzchni przebarwione rdzawo - brunatnymi plamami po zaciekach i zawilgoceniach (fot.27-33). Na podłuczach arkad międzynawowych na warstwie malarskiej widoczne ślady wcześniejszych dekoracji w formie regularnych ciemniejszych przebarwień wykonane na całej szerokości łuków. Widoczne formy dekoracyjne zbliżone są do elementów złocen i srebrzeń wykonanych na powierzchni łuku tęczowego (fot.34-35). Z filarów międzynawowych i filarów podtrzymujących emporę chóru został usunięty tynk oraz oczyszczono cegłę eksponując wątek i miejscami zachowane starannie opracowane spoiny (fot. 36-43).

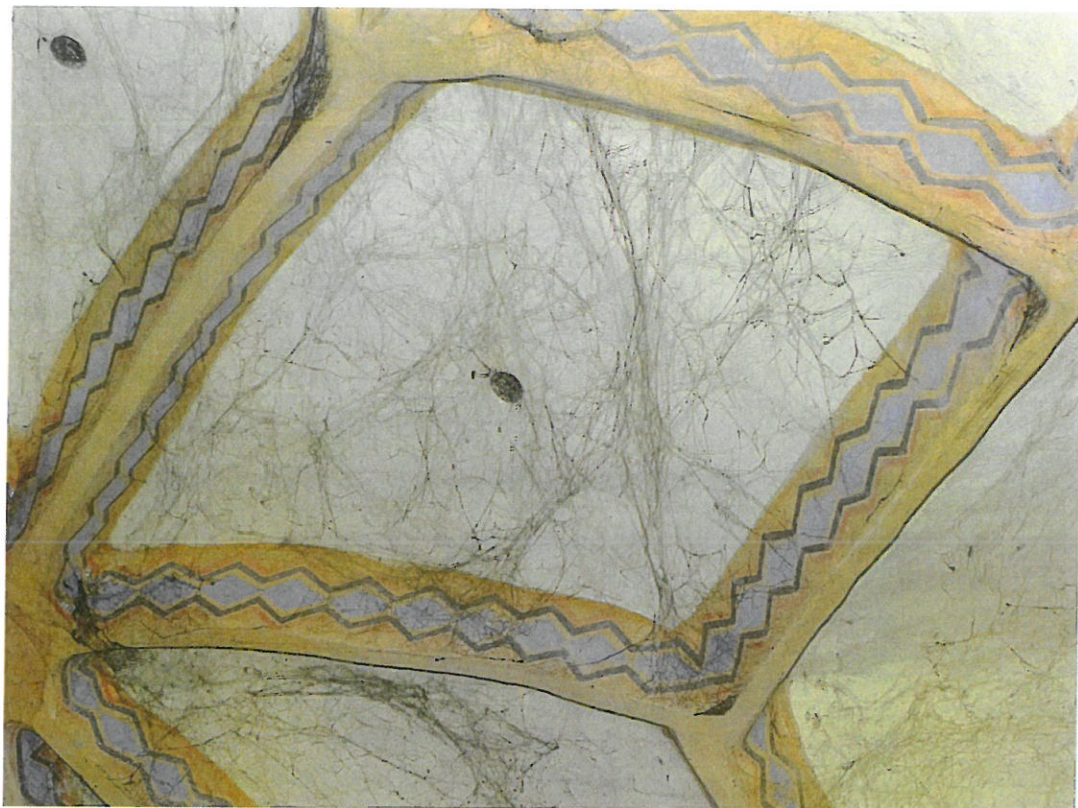
Stolarka drzwiowa częściowo nowa, współczesna stylizowana. Nowa stolarka z stylizowaną snyderką, opracowana lakierobejcami, starsza – historyczna stolarka pokryta kilkoma warstwami farby olejnej. Okucia częściowo pordzewiałe. Wyposażenie po przeprowadzonej konserwacji w ogólnym stanie bardzo dobrym, ławki nowe, stylizowane.

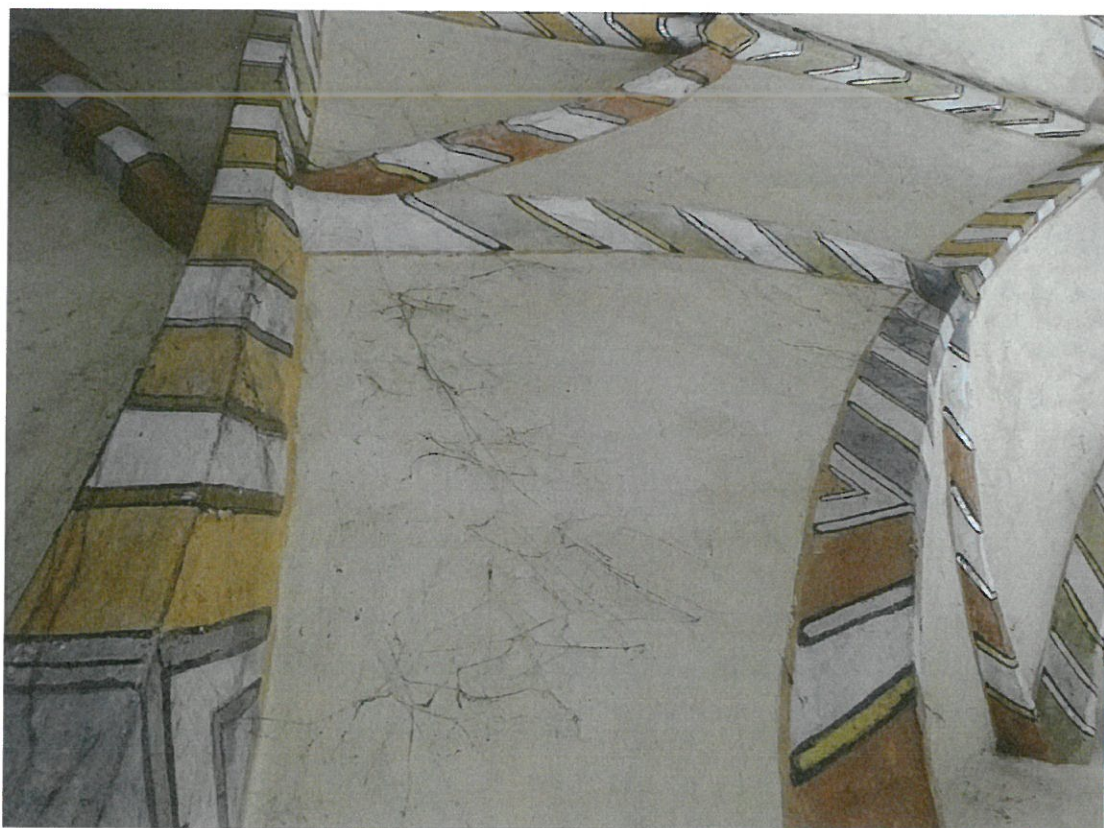
Fot. 1 Zabrudzona i zakurzona powierzchnia ścian i sklepień

Fot. 2 Zabrudzona i zakurzona powierzchnia ścian i sklepień

Fot. 3 Warstwa zakurzonych pajęczyn potęgująca wrażenie brudu

Fot. 4 Warstwa zakurzonych pajęczyn potęgująca wrażenie brudu

Fot. 5 Zły stan ścian w części przyziemia

Fot. 6 Zły stan ścian w górnej części

Fot. 7 Zatarty relief przez nawarstwienia farb na sakramentarium

Fot. 8 Zatarty relief przez nawarstwienia farb na sakramentarium

Fot. 9 Rozwarstwienie warstw malarskich

Fot. 10 Rozwarstwienie warstw malarskich

Fot. 11 Zniszczenia wywołane zasoleniem i zawilgoceniem

Fot. 12 Zniszczenia wywołane zasoleniem i zawilgoceniem

Fot. 13 Zniszczenia wywołane zasoleniem i zawilgoceniem

Fot. 14 Zniszczenia wywołane zasoleniem i zawilgoceniem

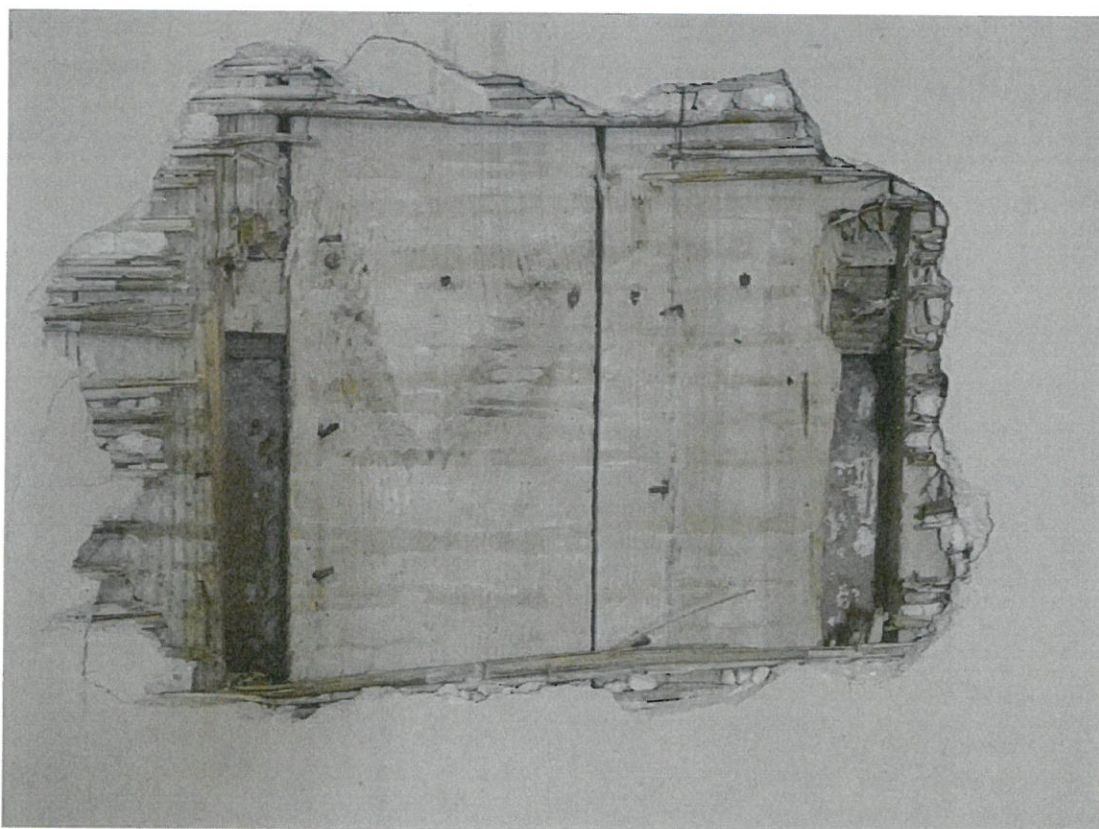
Fot. 15 Drewniane ścianki dystansowe na stelażu, obite matą trzcinową i zatynkowane

Fot. 16 Drewniane ścianki dystansowe na stelażu, obite matą trzcinową i zatynkowane

Fot. 17 drewniane ścianki dystansowe na stelażu, obite matą trzcinową i zatynkowane

Fot. 18 drewniane ścianki dystansowe na stelażu, obite matą trzcinową i zatynkowane

Fot. 19 Poziome pęknięcia sugerujące prawdopodobieństwo występowania blend w głębokości muru

Fot. 20 Poziome i pionowe pęknięcia sugerujące prawdopodobieństwo występowania blend w głębokości muru

Fot. 21 Ubytki i uszkodzenia wywołane wymianą i naprawą posadzki

Fot. 22 Zarysowania i włoskowate spękania ścian

Fot. 23 Zarysowania i włoskowate spękania ścian

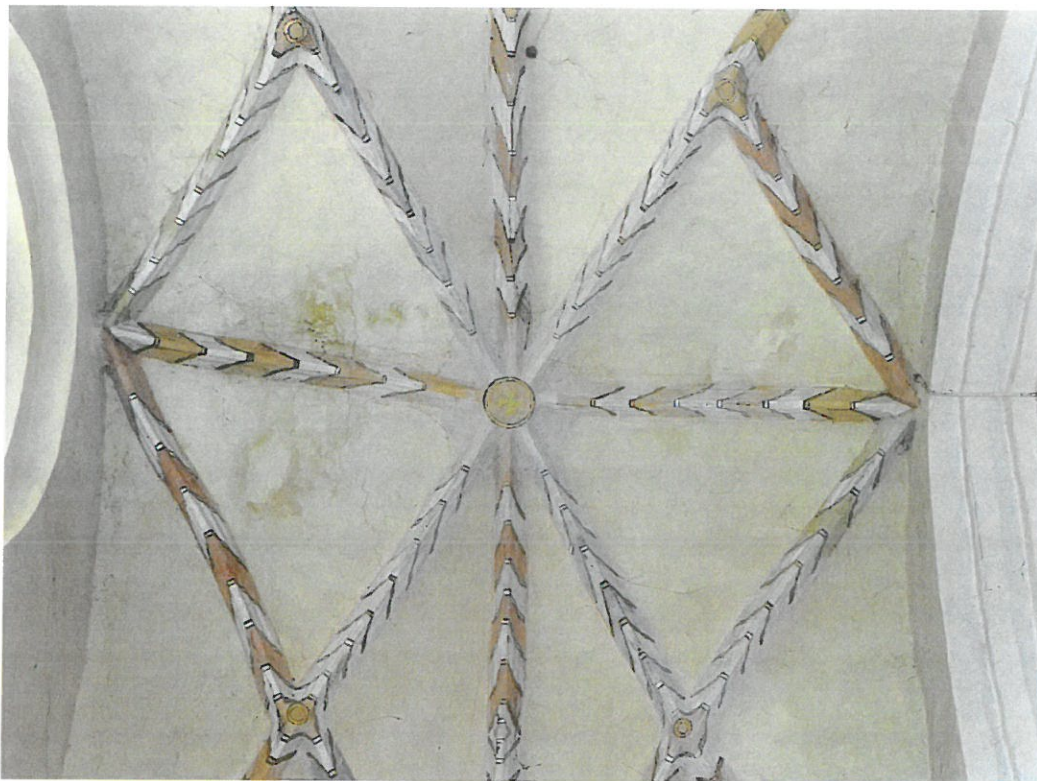
Fot. 24 Zarysowania i włoskowate spękania ścian

Fot. 25 Zarysowania i włoskowate spękania ścian

Fot. 26 Ślady po zaciekach pod parapetami okien

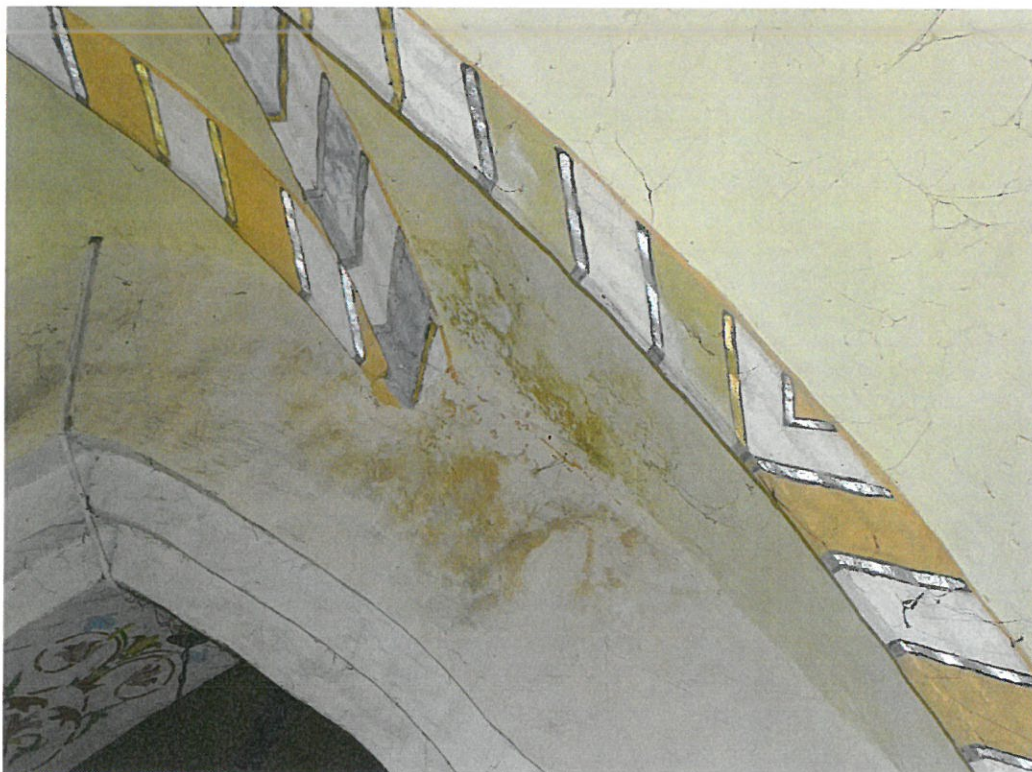
Fot. 27 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

Fot. 28 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

Fot. 29 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

Fot. 30 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

Fot. 31 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

Fot. 32 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

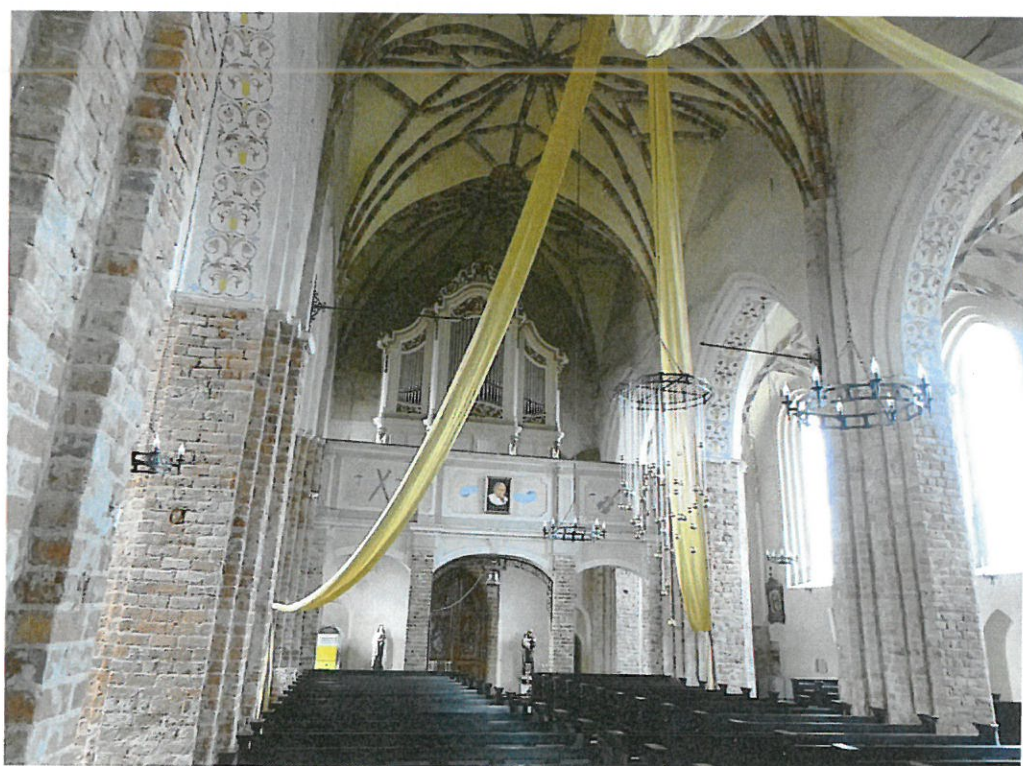
Fot. 33 Rdzawo - brunatne plamy po zaciekach i zawilgoceniach

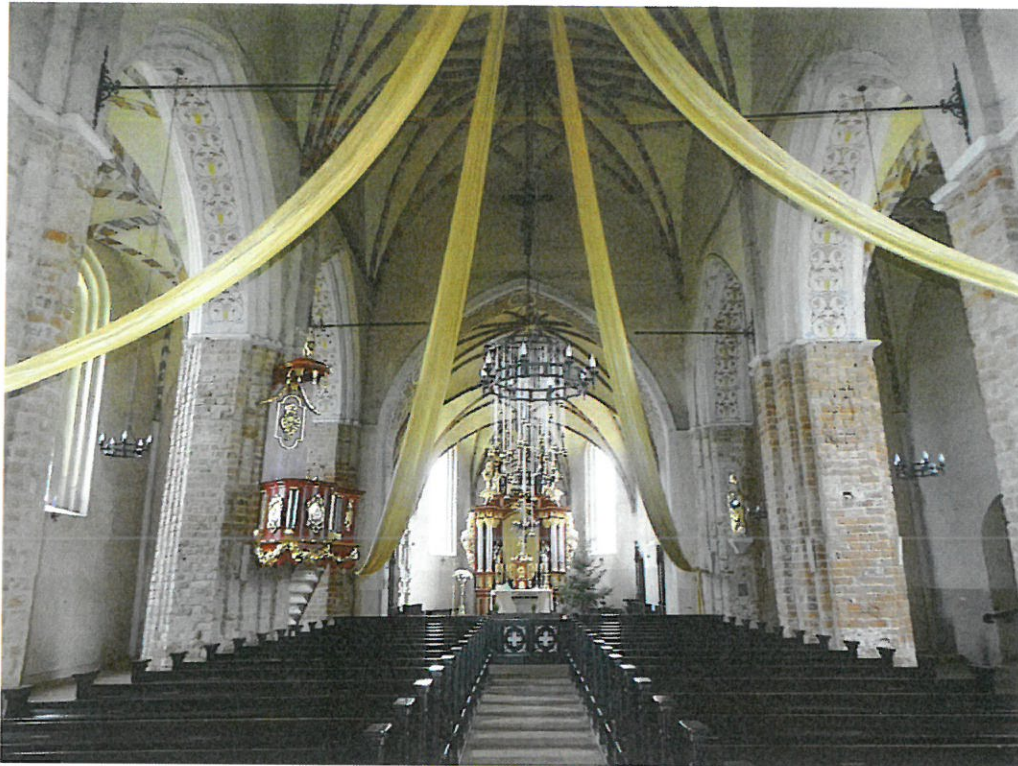
Fot. 34 Ślady wcześniejszych dekoracji w formie regularnych ciemniejszych przebarwień

Fot.35 Złoczone i srebrzone dekoracje bordiury łuku tęczowego

Fot. 36 Usunięty tynk oraz oczyszczone cegły filarów międzynawowych

Fot. 37 Usunięty tynk oraz oczyszczone cegły filarów międzynawowych

Fot. 38 Usunięty tynk oraz oczyszczone cegły filarów międzynawowych

Fot. 39 Usunięty tynk oraz oczyszczone cegły filarów międzynawowych

Fot. 40 Wyeksponowany watek ceglany i odsłonięte, starannie opracowane spoiny

Fot. 41 Wyeksponowany wątek ceglany i odsłonięte, starannie opracowane spoiny

Fot. 42 Wyeksponowany wątek ceglany i odsłonięte, starannie opracowane spoiny

Fot. 43 Wyeksponowany watek ceglany i odsłonięte, starannie opracowane spoiny

5.0 CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Założeniem i celem prac konserwatorskich i restauratorskich w wnętrzu kościoła parafialnego w Łeknie jest usunięcie skutków wcześniej realizowanych napraw, renowacji i remontów, oraz przywrócenie obiektowi jego wcześniejszych walorów estetycznych, artystycznych i historycznych, stosownych do rangi tego kościoła z ekspozycją jego wystroju wraz z jednoczesnym zabezpieczeniem substancji zabytkowej przed wpływem czynników korozyjnych.

Głównym i nadrzędnym celem zamierzonych prac konserwatorskich jest zgodnie z doktryną konserwatorską wykonanie możliwie najpełniejszego przywrócenia pierwotnej autorskiej formy obiektu. Przyczyni się to do zamierzonego przez autorów pełnego odbioru jego formy i treści.

W związku z tym że historyczne gotyckie warstwy ścian, sklepień i detalu architektonicznego zostały w bardzo dużej części usunięte, a na nowym, mocnym, cementowym tynku zostały wykonane modernistyczne dekoracje malarskie artysty specjalizującego się między innymi w dekoracyjnym malarstwie sakralnym, warto by odsłonić zmalowane XX wieczne polichromie wnętrza i poddać je pełnemu programowi konserwacji.

Malarstwo zaprojektowane i wykonane przez Stanisława Smoguleckiego występowało głównie na terenie Wielkopolski i na Pomorzu, a większość dzieł w obiektach sakralnych projektowanych, czy wykonanych w formie polichromii kościelnych przez artystę, zostały zamalowane lub częściowo przemalowane. Odkrycie i poddanie konserwacji polichromii wnętrza kościoła w Łeknie nadało by charakter wnętrza kompletnego, a malowidła były by dopełnieniem architektury gotyckiej, barokowego wyposażenia i modernistycznego programu malarstwa kościelnego.

6.0 ZALECENIA

Podczas prowadzonych badań na sklepieniach i żebrach sklepiennych zlokalizowano i zidentyfikowano fragmenty gotyckich tynków wapiennych wraz z pobiałami i szczątkami wielobarwnych warstw malarskich, które w trakcie wcześniej prowadzonych prac remontowych w ciągu kolejnych lat uległy zatarciu, a w XX wieku na całej powierzchni zostały pokryte cienkowarstwową zaprawą cementową. Natomiast ściany naw i prezbiterium bezpośrednio na wątku ceglanym pokryto mocnym tynkiem cementowym. Wszystkie wcześniejsze historyczne warstwy technologiczne prawdopodobnie zostały usunięte, a obecne z pochodzą XX w., które wraz z obecnie zamalowanymi modernistycznymi malowidłami autorstwa Stanisława Smoguleckiego, stanowiły zapewne cały program XX wiecznego wystroju wnętrza.

W zakresie płaszczyzn ścian i sklepień należy usunąć z szczególną ostrożnością odspojone i skorodowane warstwy tynku po dawnych zaciekach, a w partii przyziemia zawilgocone i zasolone tynki. W miejscach wykwitów i pleśni należy dokonać dezynfekcji. Tynki występujące w obiekcie obecnie w większości są jednolite pod względem struktury i użytych materiałów, mocne, cementowe, w części sklepienia i żeber cienkowarstwowe, nałożone na fragmenty tynku gotyckiego i pobiał. Na całej powierzchni ostatnia warstwa malarska wykonana została w błonotwórczej technice emulsyjnej, w związku z powyższym zalecane było by bezwzględne usunięcie wtórnie wykonanych warstw malarskich z płaszczyzn całej powierzchni tynków z zachowaniem szczególnej ostrożności, zwłaszcza w części górnych partii ścian i sklepień kościoła. Zidentyfikowane warstwy malarstwa modernistycznego na sklepieniach, ścianach i detalu architektonicznym, pochodzące z 1927 roku powinny zostać odkryte, oczyszczone i poddane konserwacji w celu dalszej ekspozycji.

Najstarszym, historycznym, gotyckim detalem architektonicznym są filary, które po usunięciu zasolonego mocnego tynku cementowego obecnie eksponowane są z odsłoniętym wątkiem ceramicznym wraz z wyraźnymi śladami estetycznego opracowania spoiny. Elementy te powinny zostać poddane zabiegom konserwatorskim utrwalającym, zabezpieczającym oraz rekonstrukcji ubytków w obrębie cegły ceramicznej i opracowanej spoiny z założeniem ekspozycji historycznego wątku.

7.0 PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH ORAZ INNYCH DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z ODRESTAUROWANIEM I KONSERWACJĄ WNĘTRZA

Z uwagi na planowane prace związane z odrestaurowaniem wnętrza, dokonano szczegółowej lustracji stanu zachowania wnętrza i zostały wykonane badania stratygraficzno – sondażowe na powierzchni tynków i detalu architektonicznym. Analiza tych działań pozwoliła na opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich, w którym przedstawiony został ramowy opis zamierzonych prac technologicznych, opis planowanych zabiegów konserwatorskich oraz propozycje zastosowania odpowiednich materiałów.

Planowane zabiegi dotyczą całego wnętrza kościoła tj.: prezbiterium wraz z bocznymi aneksami – dawnej kaplicy św. Józefa obecnie zakrystii, dawnej zakrystii przy północnej części prezbiterium, naw głównej i bocznych, oraz w kruchty południowej.

Uwaga: Podane w programie prac nazwy handlowe materiałów czy preparatów i nazwy ich producentów lub dystrybutorów zostały umieszczone jako przykładowe, określające minimalne wymagania dotyczące zalecanych rozwiązań technicznych i technologicznych. Na etapie realizacji zadania inwestor lub wykonawca ma prawo zastosowania materiałów o równoważnych parametrach technicznych innego producenta.

PROPOZYCJE WYKONAWCZE:

Przygotowanie tynków do rekonstrukcji kolorystycznej

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu istniejącego przed konserwacją, z całego przebiegu prac i powykonawczą
2. Kontynuowanie zabiegów odkrywkowych przez cały okres prowadzonych prac, przeprowadzenie dodatkowych badań stratygraficzno - sondażowych na wybranych powierzchniach ścian i sklepień w celu określenia obszaru występowania dekoracji malarskich. Wyniki tych badań mogą posłużyć jako materiał do dalszych ustaleń komisji konserwatorskiej
3. Po wykonaniu rozszerzeniu powierzchni odkrywek całą płaszczyznę tynków oczyścić z wtórnych nawarstwień technologicznych - szczególnie emulsyjnych, metodą mechaniczną
4. Usunąć wtórnie wykonaną konstrukcję drewnianych ścianek dystansowych na północnej ścianie nawy północnej oraz w części przyziemia prezbiterium w celu odsłonięcia oryginalnych partii muru
5. Usunąć zasolone i zawilgocone tynki na całej powierzchni murów obwodowych w części przyziemia o raz w miejscach zacieków na sklepieniach, w przypadku intensywnego zasolenia nałożyć kompresy z pulpy celulozowej (metoda migracji do rozszerzonego środowiska)
6. Odkryte mury pozostawić od kilku tygodni do kilku miesięcy w celu osuszenia, docelowo pozostawić nie zatynkowaną część cokołową około 50-70 cm od posadzki, pozostałą powierzchnię pokryć tynkiem renowacyjnym (Keim Trass-Sanierputz-NP., Baunit Sanova Einlagen Trassputz, lub Optolit WTA-Optosan USP...), zewnątrz wykonać przecierkę drobnoziarnistą w celu ujednolicenia powierzchni
7. Usunąć późniejsze wyprawy tynkarskie i fleki gipsowe z powierzchni ścian i sklepień
8. Dokonać niezbędnych uzupełnień i wypraw tynkarskich tynkiem renowacyjnym o granulacji zbliżonej do oryginalnych tynków
9. Na powierzchni tynków, celu wyrównania granulacji pod nowe malowanie, należy wykonać przecierkę zaprawą wapienno – piaskową, na bazie wapna dyspergowanego, zaprawą Funcosil Historic Kalkschlamme firmy Remmers, lub Keim Universalputz-Fein, lub Schomburg Thermopal FS33
10. Wykonać gruntowanie ścian roztworem kazeiny lub gruntownikiem syntetycznym (keim Soliprim, Remmers Kiesol)
11. Malowanie wnętrza proponuje się wykonać farbami w technice wapienno – temperowej lub farbą zolowo – krzemianową Optil firmy Keim

12. Kolorystyka dla całego wnętrza zostanie opracowana na podstawie odkrytych śladów potwierdzonych w trakcie odkrywek.
13. Z uwagi na występujący różnorodny materiał wystroju, propozycje rozwiązań kolorystycznych należy opracować w samym wnętrzu, przedstawione propozycje powinny korespondować z całością detalu, dekoracją malarską o formach ornamentalnych jak i wystrojem wnętrza kościoła
14. Przed przystąpieniem do ostatecznego malowania, wykonawca przedstawi na wybranym fragmencie kościoła próbne rozwiązania kolorystyczne, do ich ostatecznego zatwierdzenia przez Komisję Konserwatorską
15. Wszelkie pojawiające się nowe problemy w trakcie prowadzonych prac, rozstrzygane będą przy udziale Komisji Konserwatorskiej
16. Po zakończeniu prac wykonawca przekaze inwestorowi 3 egzemplarze dokumentacji opisowej i fotograficznej z całego przebiegu prac.

Zabiegi w kolejności wykonania przy konserwacji modernistycznej polichromii, zachowanej i odkrytej

1. Wykonane dodatkowych badań stratygraficznych i sondażowych na powierzchni polichromii sklepień. Badania kontynuowane będą przez cały okres prac w celu ustalenia stopnia zachowania istniejących polichromii dawnego wystroju wnętrza
 - wykonanie prób rozpuszczalnikowych mających na celu usunięcie przemalowań lub retuszy, przy zastosowaniu metody mechanicznej i chemicznej (środki użyte do wykonania prób np. kw. octowy, terpentyna balsamiczna, alkohol metylowy, aceton) i inne
 - przetestowanie różnych środków konserwatorskich wzmacniających strukturę zewnętrzną i wewnętrzną warstwy zabytkowej (wybranie właściwego środka umożliwiającego wzmocnienie strukturalne zapewniające tzw. oddychanie partii konserwowanej). Do konsolidacji powierzchniowej proponuje się wykonanie prób z: Paraloid B72, Acryl Clayber, w roztworach o różnej procentowości, do wykonania prób na konsolidację wewnątrz tynkową proponuje się: POW, PAW, Primal AC 33, a do wypełnień Malta, Ledan lub wypełniacz mineralny
 - opracowanie metody usuwania występujących zagrzybień (Rashid, Boramon) itd.
2. Całkowite usunięcie wszystkich wtórnych warstw technologicznych (warstw wtórnych gipsów i zapraw oraz wtórnych warstw malarskich) z wykorzystaniem metody opracowanej w efekcie wykonanych wcześniej prób
3. Powierzchowne oczyszczenie powierzchni malarskiej z zabielenia kurzu i brudu
 - metoda mechaniczna, przy użyciu ręcznych środków zmiatających, masy mącznej
4. Wykonanie zabiegu wzmocnienia strukturalnego warstw technologicznych z zastosowaniem środka wybranego w wyniku wykonanych prób, wprowadzanego

metodą iniekcji, w wypadku dużych rozwarstwień warstw malarskich i wewnątrz tynkowych z wykorzystaniem wypełniacza mineralnego

- wcześniejsze wprowadzenie środka zmniejszającego napięcie powierzchniowe umożliwiające lepszą penetrację środka użytego do konsolidacji
5. Ponowne, dokładne doczyszczenie warstwy polichromii, usunięcie ewentualnych przemałowań i retuszy (metoda wybrana na drodze wykonanych prób)
 6. Opracowanie powierzchni ubytków przygotowujące pod kitowanie
 - zastosowanie kitów z ciasta wapiennego z kruszywem mineralnym jako wypełniaczem do ubytków o charakterze płytkim, powierzchniowym, gdzie potrzebny jest mały granulat użytego wypełniacza
 - właściwe opracowanie powierzchni kitów pod kątem rysunku powierzchni oryginalnej
 7. Uzupełnienie ubytków w partii malarskiej
 - wykonanie rekonstrukcji scalającej w części dobraną do charakteru malowidła, z zastosowaniem technologii analogicznej, lub nawiązującej do technologii oryginału
 - uzupełnianie polichromii w miejscach przetarć i ubytków metodą punktowania i labowania
 - uzupełnianie przy użyciu farb sporządzonych na bazie pigmentów mineralnych ze spoiwem wapiennym, temperowym lub z zastosowaniem Primalu AC 33
 8. Końcowe, całościowe zabezpieczenie powierzchni polichromii
 9. Wykonanie dokumentacji opisowo - fotograficznej przedstawiającej cały przebieg prac

Filary międzynawowe oraz część cokołowa w obrębie ścian magistralnych z wykazonowanym wątkiem ceglany wraz z opracowaną spoiną

1. usunąć skorodowany i zasolony tynk z ceglanej powierzchni murów w dolnej części oraz w miejscach zasoleń i zacieków
2. doczyścić z całej powierzchni cegieł, wtórnie wykonane wyprawy tynkarskie cementowo-wapienne sposobem mechanicznym, przy użyciu stosownych narzędzi
3. wykonać próby rozpuszczalnikowe na zabrudzonych detalach kamiennych z zastosowaniem rozpuszczalników organicznych: toluen, aceton, oraz gotowych preparatów Grubelag-Entfener i Fassadsenreiniger-Pastye firmy Remmers
4. wykonać próby na konsolidację oryginalnych warstw technologicznych i struktury ceramicznej z zastosowaniem preparatu Funcosil Steinfestiger 300 firmy Remmers

5. wykonać uzupełnienie ubytków ceramicznych, z zastosowaniem kitów barwionych w masie na kolor otoczenia, z zastosowaniem Remmers RM N 0,5 MF100235 (Restauriermörtel)
6. opracowanie spoiny zaprawą wapienną o granulacji i zabarwieniu zbliżonym do oryginału np. FM FS (Fugenschlämme) firmy Remmers
7. zabezpieczyć powierzchnię z zastosowaniem preparatu Funcosil SNL firmy Remmers

Wszelkie prace konserwatorskie i inne działania podejmowane przy zabytku wymagają odpowiedniego pozwolenia wydanego przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu oraz innych Urzędów zgodnie z wymaganymi przepisami. Działania przy obiekcie prowadzone powinny zostać ze szczególną ostrożnością przez uprawnione firmy lub pod ścisłym nadzorem osoby uprawnionej do prac w danych specjalnościach wyszczególnionych powyższym w programie prac.

Przed ostatecznym zaakceptowaniem docelowego wariantu konserwacji i restauracji wnętrza kościoła, na wybranym fragmencie ścian i sklepień zostaną przedstawione próbne rozwiązania kolorystyczne opracowane według śladów uzyskanych w badaniach konserwatorskich do zatwierdzenia przez Komisję Konserwatorską.

Wszelkie zmiany dotyczące niniejszego programu muszą być ustalane komisyjnie z udziałem wszystkich zainteresowanych stron.

FOTOGRAFIE

Fot.44 Widok ogólny na wschodnią część prezbiterium

Fot.45 Ołtarz główny W poligonalnej części prezbiterium

Fot.46 ściana północna prezbiterium

Fot. 47 Ściana południowa prezbiterium

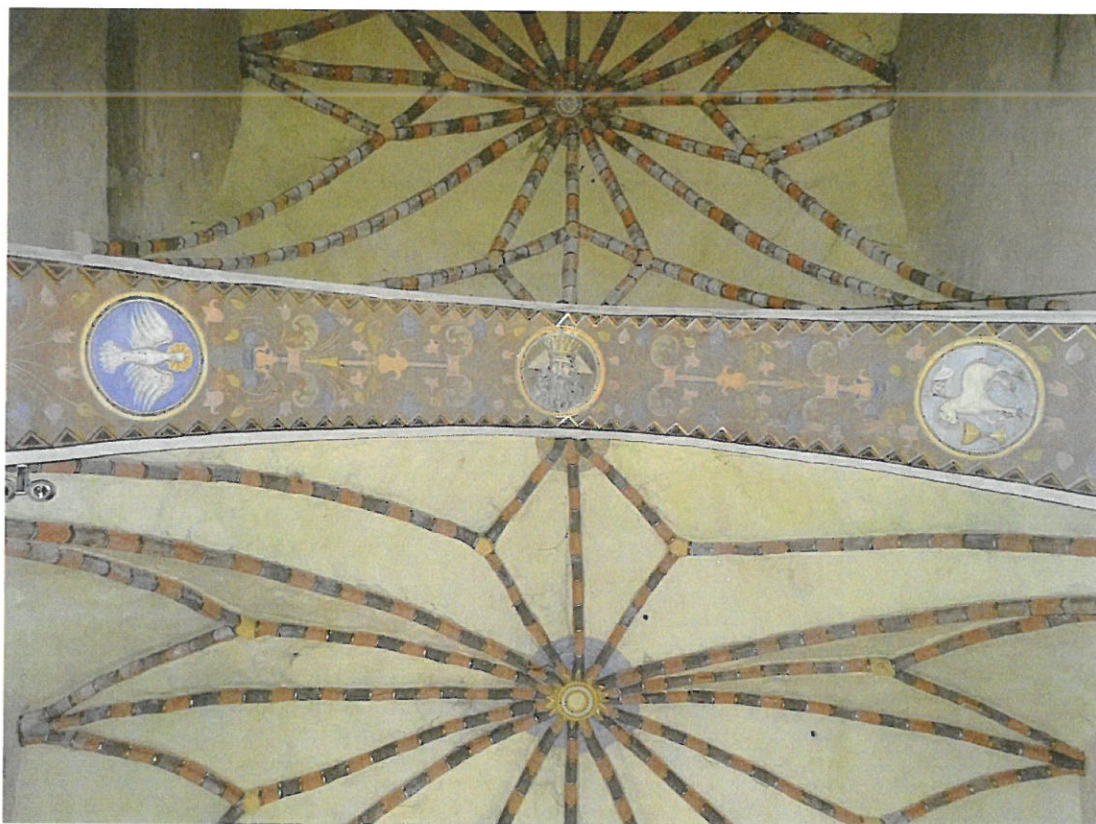
Fot.48 sklepienie nad prezbiterium

Fot.49 Widok na część zachodnią prezbiterium

Fot.50 Ściana tęczowa – widok z nawy głównej

Fot.51 łuk tęczowy oraz sklepienia nawy i prezbiterium

Fot.52 Łuk tęczy i północna część ścian kościoła

Fot.53 Łuk tęczy i południowa część ścian kościoła

Fot.54 Zachodnia część nawy głównej

Fot.55 Empora chóru muzycznego z prospektem organowym

Fot.56 Wschodnia część nawy głównej

Fot.57 Sklepienia nawy głównej

Fot.58 Północna część nawy głównej z amboną

Fot.5 Południowa część nawy głównej

Fot.60 Widok na wschodnią część nawy północnej

Fot.61 Widok na zachodnią część nawy północnej

Fot.62 Widok na wschodnią część nawy północnej z ołtarzem bocznym

Fot.63 Widok na wschodnią część nawy południowej z ołtarzem bocznym

Fot.64 Widok na wschodnią część nawy południowej

Fot.65 Widok na zachodnią część nawy południowej

Fot.66 Widok na sklepienia nawy bocznej

Fot.67 Widok na arkadę podłucza nawy bocznej

Fot.68 Widok na arkadę międzynawową oraz konfesjonał w nawie bocznej

Fot.69 Widok na dolną część ścian oraz konfesjonał w nawie bocznej

Fot.70 Widok na północną część ścian nawy głównej oraz ambonę

Fot.71 Widok filar międzynawowy z odsłoniętym wątkiem ceglany

Opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich:

Konserwator Dziel Sztuki

mgr Ewa Szydłowska

KONSERWACJA ZABYTEKÓW

Ewa Szydłowska

ul. Koperkowa 102

62-064 Plewiska

NIP 9720348291 REGON 302692820

Ewa Szydłowska

**KONSERWACJA I RESTAURACJA
OBIEKTÓW I PRZEDMIOTÓW ZABYTEKOWYCH**

Joachim Nowacki

ul. T. Kościuszki 26a, 64-113 Osieczna

NIP 6971341362 REGON 388936815

Mgr Konserwatorstwa

Joachim Nowacki

Joachim Nowacki

Joachim Nowacki

magister konserwatorstwa

NR DYPL. UMK 1499/106430/2006

ZAŚW. WKZ LESZNO NR 18/1994

Ewa Szydłowska Nadolna
62-064 Plewiska
Ul. Koperkowa 102
Tel. 608 619 541
e-mail: ewaszydłowska11@wp.pl

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH
W WARSZAWIE

DYPLOM

Ewa Maria Szydłowska
urodzona dnia 31.10.1962r.
w Poznaniu
odbyła studia w latach 1983 - 1990
na Wydziale Konserwacji Dziej
Sztuki
w zakresie konserwacji malarstwa
i rzeźby
polichromowanej
z wynikiem bardzo dobrym
po spełnieniu wymagań określonych
obowiązującymi przepisami uzyskała
w dniu 22.09.1990r. tytuł
magistra sztuki

Ewa Szydłowska
podpis

Nr 5122
Oświadczenie

REKTOR
/-/J. Tarasin m.p.
Warszawa, dnia 22.11. 1990 r.

DZIEKAN
/-/J. Nowosielski
Warszawa, dnia 22.11. 1990 r.

Oświadczam, iż posiadam 12-miesięczną praktykę zawodową zgodną
z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac
restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań
architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz
badań archeologicznych. (Dz.U. 2011 nr 165 poz. 987)

Państwowa Służba Ochrony Zabytków
ODDZIAŁ WOJEWÓDZKI w LESZNIE
Wojewódzki Konserwator Zabytków
Pl. Komeńskiego 5
64-100 LESZNO
tel. Leszno 206383, tel./fax 202283

dnis 7 listopada 1994 r.
Leszno,.....

PSOZ-102/44/94

ZAŚWIADCZENIE nr 18 /1994r.

Na podstawie art. 217 § 2 pkt 2 Kodeksu postępowania administracyjnego i §§ 18 i 20 rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1994 r. o zasadach i trybie udzielania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach oraz prac archeologicznych i wykopaliskowych, warunkach ich prowadzenia i kwalifikacjach osób, które mają prawo prowadzenia tej działalności (Dz.U. Nr 16, poz. 55),

stwierdzam, że:

Pan(i)..... DANIEL NOWACKI
urodzony(a)..... 29.05.1952
zamieszkały(a)..... Osieczna, ul. Kościuszki 26
Pan(i)..... JOACHIM NOWACKI
urodzony(a)..... 5.03.1976
zamieszkały(a)..... Osieczna, ul. Kościuszki 26
posiada (ją) kwalifikacje w zakresie: wykonywania prac malarzskich oraz
konserwacji i naprawy przedmiotów
zabytkowych i artystycznych
w obiektach zabytkowych

Niniejsze zaświadczenie nie zwalnia od obowiązku każdorazowego uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac przy zabytkach, określonego przepisami powołanego wyżej rozporządzenia.
Kopię zaświadczenia składa się do akt, znajdujących się przy rejestrze wydanych zaświadczeń o kwalifikacjach.
Zaświadczenie wydaje się na wniosek zainteres.

Otrzymuje:

1. Pan Daniel Nowacki, Osieczna
2. Pan Joachim Nowacki, Osieczna

Opłata: 30.000,- skasowano na wniosku.

opłata skarbową w wysokości

zł. skasowano na wniosku

WOJEWÓDZKI
Konserwator Zabytków
mgr Aleksander Starzyński

Część A

Joachim Nowacki

(podpis posiadacza dyplomu)

Nr dyplomu **1400/106430/2006**

UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Sztuk Pięknych
(nazwa jednostki organizacyjnej uczelni)

DYPLOM

Pan(i) **Joachim Jan Nowacki**
(imię i nazwisko)

urodzony(a) dnia **5 marca** **1976** r.

w **Lesznie**

odbył(a) studia na kierunku **ochrona dóbr kultury**

w zakresie **konserwatorstwa**

z wynikiem **dobrym plus**

i uzyskał(a) w dniu **6 listopada** **2006** r.

tytuł zawodowy **magistra**

Dziekan lub kierownik
jednostki organizacyjnej

(pieczęć instytucji i podpis)

prof. UMK

Toruń

(miejscowość)

(pieczęć uczelni i podpis)

dnia **6 listopada 2006** r.